

## Nr 44.

Ankom till riksdagens kansli den 6 maj 1921 kl. 4 e. m.

*Utlåtande, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående upphävande av den statens befattningshavare åliggande skyldighet att erlägga avgifter för sin egen samt sina änkors och barns pensionering.*

I en inom riksdagens andra kammare av herr *Falk* jämte fem övriga av kammarens ledamöter väckt motion, nr 46, som hänvisats till bankoutskottet, har hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt låta föranstalta om utredning rörande en sådan revision av de för statsförvaltningen gällande pensionsbestämmelserna, att den befattningshavarna åliggande skyldigheten att erlägga avgifter för egen samt deras änkors och barns pensionering måtte bortfalla, ävensom att för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen föranleder».

Beträffande motiveringen hänvisas till motionen.

Motionärernas förslag avser en utredning rörande en sådan revision av gällande pensionsbestämmelser, att befattningshavare i statens tjänst åliggande skyldighet att erlägga avgifter för egen samt deras änkors och barns pensionering skulle bortfalla. I motiveringen framhålles, hurusom debitering, uppbörd och redovisning av dessa avgifter erfordrade en vidlyftig och besvärlig administration, vilken därjämte förorsakade avsevärda utgifter. Då dessa förvaltningskostnader icke kunde sägas stå i rimlig proportion till de avgifter, som befattningshavarna hade att erlägga, syntes

*Utskottet.*

åtgärder böra vidtagas i syfte att åstadkomma såväl en förenkling härutinnan som ock kostnadsbesparing. Detta önskemål skulle lättast kunna vinnas, därest avgiftsskyldigheten bortföller och nettolönen infördes i lönestaten. Motionärerna betona särskilt, att här icke vore fråga om någon förskjutning i avlöningsförhållandena eller att eljest tillerkänna befattningshavarna någon förmån.

Då det i motionen berörda spörsmålet behandlats även av sakkunniga för centralisering av det statsunderstödda pensionsväsendet, har utskottet under hand vänt sig till ordföranden för nämnda sakkunniga överdirektören P. G. Laurin med begäran om hans uttalande i frågan. Med anledning härav har utskottet från honom fått emottaga en promemoria, såsom bilaga 1 fogad vid detta betänkande, till vars innehåll utskottet anhåller att få hänvisa.

Skyldighet att erlægga avgifter till egen pensionering gäller för alla tjänstinnehavare såväl civila som militära. Då riksdagen på ett alldeles särskilt sätt uttalat sin mening i avseende å avgiftsplikten för civila tjänstinnehavare, har utskottet ansett sig böra här nedan lämna en redogörelse för vad i sådant hänseende förekom vid omläggningen av det civila pensionsväsendet.

1889 års riks-  
dag.

I skrivelse den 16 maj 1889 anhöll riksdagen om utredning av civilstatens pensionsinrättnings ställning och behov och borde i sammanhang härmed tagas under övervägande, huruvida icke genom förändrade bestämmelser angående samma pensionsinrättning minskning i statens utgifter för pensionering av civila ämbets- och tjänstemän samt betjänte skulle kunna beredas. För ändamålet tillsattes samma år en kommitté och blev av sakkunnig person utrett, att pensionsinrättningen, i stället för att såsom ansetts sannolikt äga överskott, från och med år 1887 varit i behov av en ytterligare stadigvarande årsinkomst av omkring 250,000 kronor.

Då det alltså visat sig, att på denna väg minskning i statens utgifter för den civila tjänstemannapensioneringen icke, utan ett ytterligare försvårande av pensionsinrättningens ställning, skulle stå att vinna, uppdrog Kungl. Maj:t under den 6 augusti 1891 åt nyssnämnda kommitté att dels beträffande civilstatens pensionsinrättning undersöka, huruvida pensionsinrättningen borde bibehållas vid sin dåvarande omfattning och organisation, eller om en mera genomgripande förändring eller inskränkning av dess verksamhetsområde kunde anses av omständigheterna påkallad, och i

sammanhang därmed i övrigt föreslå åtgärder till betryggande av pensionsinrättningens ekonomiska ställning, *dels ock* utreda, i vad mån och på vad sätt, genom omorganisation och förening av flera eller färre befintliga pensionsinrättningar och indragningsstater eller annorledes genom förändring av gällande bestämmelser och villkor för pensionering av statens civila ämbets- och tjänstemän och av deras efterlämnade änkor och barn, ej mindre förenkling i förvaltningen jämte stadigvarande kontroll och garanti rörande härför erforderliga penningemedel än ock lindring i statsverkets utgifter för sagda pensionering skulle kunna åstadkommas.

Kommittén överlämnade år 1894 betänkande och förslag i ämnet.

1894 års kom-  
mittébete-  
kande.

Det av kommittén utarbetade förslaget till pensionslag vilade på följande förutsättningar:

*dels* att vederbörande tjänstinnehavare borde vara befriad från avgifter för den egna pensioneringen men skyldiga att, utan statens bistånd, bestrida de med pensioneringen av änkor och barn förenade utgifter med undantag av kostnaden för pensionskassans förvaltning;

*dels ock* att tjänstemannapensionering från civilstatens pensionsinrättning och från telegrafverkets pensionsinrättning skulle upphöra samt staten övertaga den pensioneringsskyldighet, som eljest skolat åligga dessa bägge pensionsinrättningar.

Genom bestämmelser, åsyftande pensionsålderns höjande för tjänstinnehavarna i allmänhet, pensionsbeloppens reducering samt införande av ett pensionsmaximum, hade kommittén sökt åstadkomma den i dess uppdrag omförmälda lindringen i statsverkets utgifter för det civila pensionsväsendet.

Förslaget upptogs i huvudsak i en av Kungl. Maj:t till 1899 års riksdag avlåten proposition med förslag till lag angående civila tjänstinnehavares rätt till pension av staten m. m.

1899 års riks-  
dag.

Kungl. Maj:ts förslag blev emellertid icke bifallet av riksdagen.

Riksdagen ansåg nämligen, att en sådan lag borde vila på den av riksdagen tidigare uttalade grundsatsen, att de civila tjänstinnehavarna skulle vara förpliktade att bidra till sin egen pensionering.

I detta hänseende yttrade riksdagen vidare — efter en erinran, hurusom icke blott riksdagen vid upprepade tillfällen uttalat den mening, att skyldighet skulle åläggas tjänstinnehavarna att själva lämna bidrag till bestridande av de med deras pensionering förenade kostnaderna, utan

även vid lagförslagets föredragning inför Kungl. Maj:t av föredragande departementschefen erkänts, att den av riksdagen sålunda påyrkade förpliktelsen för tjänstinnehavarna grundade sig på en i och för sig fullkomligt riktig princip — att riksdagen funnit frågan angående det civila pensionsväsendets omreglering böra till slutligt avgörande anstå under den tid, som erfordrades för verkställandet av en utredning i fråga om storleken av de avgifter, som skulle kunna tjänstinnehavarna för egen pensionering åläggas.

I riksdagens skrivelse uttalas därefter följande:

»Det synes riksdagen, som skulle det vara att gå en sådan utredning i förväg, därest riksdagen nu skulle närmare inlåta sig på något bestämdare uttalande i fråga om storleken av de avgifter, som må kunna tjänstinnehavarna för egen pensionering åläggas; men riksdagen har dock av de verkställda utredningarna rörande de avgifter, som av delägarne i civilstatens änke- och pupillkassa, enligt de i den kungl. propositionen åberopade grunder för reglemente för en sådan kassa, behövde uttagas, trott sig finna, att nuvarande avlöningsförhållanden åtminstone för de lägst avlönade tjänstemännen näppeligen skulle medgiva dessa delägare att, utöver berörda avgifter, till sin egen pensionering avsätta några avsevärt större belopp. På den blivande utredningen torde även få bero, huruvida pensioneringen bör bestridas genom en med erforderligt statsbidrag understödd pensionskassa, till vilken tjänstinnehavarnes avgifter i så fall skulle ingå, eller om, med bibehållande av nu gängse sätt för pensionernas utbetalning, dessa avgifter skulle ingå till statskassan.

På samma gång riksdagen icke velat underlåta att erinra om önskvärdheten därav, att utredningen även denna gång må ske med aktgivande därpå, att statens utgifter för pensioneringen i möjligaste mån inskränkas, har dock riksdagen naturligtvis icke kunnat förbise den inverkan på pensionskostnadens totalbelopp, vartill förvaltningens behov av ökade arbetskrafter kan giva anledning, eller som kan följa av pensioneringens utsträckande till innehavare av befattningar, med vilka pensionsrätt ännu icke är förenad.

Med bittills följda grundsatser har riksdagen jämväl funnit överensstämma, att de nya bestämmelser i fråga om pensionsväsendet, som må komma att föreslås, och således även ett eventuellt stadgande, som förpliktade till erläggande av avgift för egen pensionering, skulle äga tillämplighet endast på tjänstinnehavare, som efter de nya bestämmelsernas trädande i kraft erhöles syssla, med vars innehavande sådan förpliktelse vore förbunden, så framt icke tidigare erhållen befordran skett med uttryckligt förbehåll att vara pensionsreglering underkastad.»

Den 9 juni 1899 tillsattes en kommitté för verkställande av den utav riksdagen begärda utredningen och överlämnade kommittén den 7 november 1902 betänkande med förslag till pensionslag, däri upptagits bestämmelser om skyldighet för tjänstinnehavare att med avgifter bidra till sin pensionering.

Kungl. Maj:t framlade sedermera vid 1907 års riksdag proposition med förslag till lag angående civila tjänst innehavares rätt till pension och överensstämde detta förslag i det stora hela med kommitténs förslag. Riksdagen godkände förslaget med vissa förändringar, vilka dock icke berörde avgiftsplikten.

1907 års riksdag m. m.

På sådant sätt tillkom nu gällande lag av den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension.

Enligt 10 § av denna lag skall tjänst innehavare såsom bidrag till kostnaden för beredande av pension erlägga pensionsavgift till årligt belopp av nedan angivna procent å det för honom gällande pensionsunderlaget. Avgiftsprocenten beräknas efter beloppet av det för tjänsten stadgade högsta pensionsunderlaget och utgör en tiondels procent för varje helt hundratal kronor, dock icke i något fall mindre än tre procent. Avgiften erlägges för varje månad, för vilken lön åtnjutes, ävensom för månad, under vilken, på grund av tjänstledighet eller i följd av ådömd mistning av tjänsten för viss tid, lön icke uppbäres.

I kungörelse den 11 oktober 1907 hava meddelats bland annat följande föreskrifter om verkställighet av lagen om civila tjänst innehavares rätt till pension.

#### 1 §.

1. För uppbörd och redovisning av pensionsavgift, som utgår enligt lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension, svarar i egenskap av redogörare den, som ombesörjer utbetalning av tjänst innehavaren tillkommande löne medel.

2. Redogöraren skall över de tjänst innehavare, vilkas avgifter det åligger honom att uppbära, föra liggare, upptagande det för varje *tjänst* stadgade *högsta* pensionsunderlag och det för varje särskild *tjänst innehavare* för tillfället *gällande* pensionsunderlag med därå belöpande årsavgift; och bör vid varje kalenderårs slut i liggaren antecknas, huruvida tjänst innehavare behörigen erlagt till betalning förfallna avgifter för året, ävensom, om uraktlåtenhet härutinnan ägt rum, beloppet av ogulden avgift.

#### 2 §.

Uppbörden verkställs medelst avdrag å varje till utbetalning förfallet lönebelopp av så stor del av pensionsavgiften, som belöper å den tid, för vilken lönen utbetalas.

Åtnjuter tjänst innehavaren icke själv den med tjänsten förenade lön eller kan av annan anledning uppbörd icke äga rum på det i föregående punkt föreskrivna sätt, vare tjänst innehavare skyldig att inom den femtonde dagen i vardera av mars, juni, september och december månader till redogöraren inbetala pensionsavgiften för löpande kvartal.

Vid utebliven inbetalning av pensionsavgift må denna utan föregående dom eller utslag utmätas; och skall det åligga redogörare att vidtaga de för avgifts utbekommande nödiga åtgärder.

### 3 §.

1. Influtna pensionsavgifter redovisas månads- eller kvartalsvis:

a) för tjänstinnehavare vid fångvården, poststaten, statens vattensfallsverk, tullstaten och skogsstaten samt vid hospital eller asyl för sinnessjuka, till det centrala ämbetsverk, varunder tjänstinnehavaren lyder;

b) för övriga tjänstinnehavare, till statskontoret.

2. Redogörelse skall vara avfattad enligt vid denna kungörelse fogat formulär\*); och skall det åligga det i mom. 1 a) omförmälda ämbetsverk att, omedelbart efter redogörelses mottagande, låta granska densamma och sist inom en månad, efter det redogörelse inkommit, därvid fogade avgifter till statskontoret insända samt, om något avgiftsbelopp skulle vara oguldet, tillika meddela uppgift därå ävensom upplysning om de åtgärder, som för det resterande beloppets utbekommande må hava blivit vidtagna.

För tjänstinnehavare, vilkas lön utbetalas enligt de av statskontoret utfärdade länsstater, åligger enahanda granskningskyldighet Kungl. Maj:ts befallningshavande.

Här ifrågavarande pensionsavgifter ingå till en särskild fond för pensionering av civila tjänstinnehavare. Denna fond förvaltas av statskontoret. De till statskontoret redovisade pensionsavgifterna uppgingo för år 1920 till omkring 1,100,000 kronor.

Ifråga om post- och vattenfallsverken är att märka, att den civila pensionslagen icke längre är tillämplig å befattningshavare vid dessa verk utan att för dem liksom för övriga kommunikationsverk gäller en ny pensionslag av den 4 juni 1920, enligt vilken avgifterna efter den 1 juli samma år omhänderhavas av respektive verk.

*Centraliserings-*  
*sakkun-*  
*niga.*

Såsom framgår av den tidigare åberopade promemorian, upptogs förevarande spørsmål till behandling av förut omförmälda sakkunniga och framhöllo dessa, hurusom genom en enligt deras förslag förändrad uppställning av lönestaten allt arbete bortfölle, som vållades därav, att för var gång lönedel skulle utanordnas, pensionsavgifterna skulle uträknas och kontrolleras samt inlämnas till vederbörande pensionsfond eller pensionskassa. Enligt sakkunnigas förslag skulle, som förut nämnts, endast nettolönen utbetalas till befattningshavaren och pensionskostnaden skulle täckas därigenom, att det för ändamålet erforderliga statsanslaget, inberäknat de innehållna avgifterna, skulle på visst närmare angivet sätt beräknas.

\* Se bilaga 2 vid detta betänkande.

I häröver den 1 maj 1919 avgivet utlåtande uttalade sig 1902 års löneregleringskommitté till förmån för ett sådant system, dock med vissa ändringar, och framhöll såsom »påtagligt att genom pensionsavgifternas borttagande — en förändring, vilken lämpligen torde kunna bringas till stånd i samband med en kommande lönereglering — kommer att vinnas en väsentlig förenkling i pensionssystemet och därmed även en betydande kostnadsbesparing.» Även statskontoret har i utlåtande den 21 juni 1919 gjort gällande liknande uppfattning och särskilt framhållit, att det borde undersökas, huruvida icke i sammanhang med fastställande av nya lönestater all uppbörd och redovisning av pensionsavgifter skulle kunna upphöra.

Det torde vidare böra erinras, hurusom förslag angående ny definitiv lönereglering för befattningshavare vid centrala ämbetsverk framlagts för innevarande års riksdag och numera i huvudsak vunnit riksdagens bifall. Berörda förslag var i väsentliga delar byggt på ett av löneregleringskommittén avgivet betänkande.

I detta betänkande hade kommittén bland annat uttalat den mening, att de nya avlöningsbestämmelserna föranledde en revision av gällande pensionsföreskrifter och kunde det ifrågasättas, huruvida man därvid borde inskränka sig till allenast en revision av den civila pensionslagen, sedan numera för kommunikationsverken en helt ny pensionslag utfärdats, vilken även i principiella hänseenden avveke från civila pensionslagen. Det hade nämligen synts kommittén önskvärt, att även i pensionsavseende likartade bestämmelser bleve gällande för så stora delar av statsförvaltningen som möjligt. Härför skulle emellertid erfordras utarbetandet av en ny pensionslag. Enligt kommitténs mening läte det dock icke sig göra att redan i detta sammanhang åstadkomma en mera definitiv lösning av pensionsfrågan för de verks vidkommande, om vilka då vore fråga. Förslag i ämnet syntes snarast böra utarbetas för att om möjligt underställas 1922 års riksdags prövning. Den civila pensionslagens bestämmelser borde ännu någon tid i huvudsak bibehållas och för det provisoriska ordnandet av pensionsförhållandena för omförmälda verk skulle utfärdas gemensamma provisoriska pensionsbestämmelser att gälla jämsides med den civila pensionslagen. Förslag till sådana bestämmelser blev ock av kommittén framlagt.

Vid anmälan inför Kungl. Maj:t av kommitténs ovannämnda betänkande framhöll dåvarande chefen för finansdepartementet, att kommittéförslaget, såvitt anginge de av det nya lönesystemet betingade ändrade

Löneregleringskommittén m. m.

pensionsförhållandena, icke då borde upptagas till skärskådande utan att denna fråga syntes böra anstå, till dess statskontoret haft tillfälle att yttra sig över förslaget.

*Statskontoret.*

Statskontoret har därefter avgivit utlåtande i ämnet och därvid till en början yttrat sig beträffande frågan rörande omläggning av befattningshavarnas pensionsavgifter. Vidare har ämbetsverket erinrat, att, då kommunikationsverkens avlöningsreglemente och pensionslag tagits till förebild för kommitténs förslag, följden blivit, att spørgsmålet om avlöningsstatens anordnande på sådant sätt, att avgifter för egen pensionering icke mera skulle såsom nu individuellt debiteras, uppbäras och redovisas, icke av kommittén upptagits till bedömande. Statskontoret erinrar därefter om tidigare uttalanden i avseende å ett dylikt system, vilka här allaredan återgivits, och yttrar vidare, att anledningen varför kommittén icke alls berört nyssnämnda spørgsmål syntes vara att söka däri, att, såsom redan nämnts, kommittén önskat ernå enhetlighet och likformighet med vad i förevarande avseende gällde för kommunikationsverken. Slutligen anför statskontoret, att, sedan sådan överensstämmelse vunnits, den nu undanskjutna reformen givetvis kunde upptagas till prövning och, om den vid närmare granskning visade sig ändamålsenlig, genomföras på en gång över hela linjen. Utan att vilja ifrågasätta ett omedelbart upptagande av nu berörda spørgsmål, har statskontoret dock icke ansett sig kunna underlåta att därå fästa uppmärksamheten, särskilt i betraktande av att reformen kunde väntas medföra en avsevärd förenkling av pensionsgrunderna och en icke obetydlig arbetsbesparing inom statsförvaltningens olika delar.

Kommitténs förslag angående provisoriska pensionsbestämmelser har numera av Kungl. Maj:t upptagits i en till riksdagen avlåten proposition (nr 276), som hänvisats till bankoutskottet och vars antagande utskottet i annat utlåtande denna dag tillstyrkt.

*Departementschefen.*

I sitt anförande till statsrådsprotokollet har departementschefen uttalat den mening, att jämväl i pensionshänseende likartade bestämmelser borde bliva gällande för så stora delar av statsförvaltningen som möjligt samt anslutit sig till kommitténs uppfattning att nya bestämmelser borde snarast utarbetas för att om möjligt underställas 1922 års riksdags prövning. Departementschefen har även förklarat sig ämna *med det sna-*



raste igångsätta förarbeten i berörda hänseende. Tillika har han till behandling upptagit den av statskontoret berörda principiellt betydelsefulla frågan om upphörande av uppbörd och redovisning av pensionsavgifter, samt erinrar därvid bland annat, att detta spörsmål på sin tid varit föremål för behandling inom kommunikationsverkens lönekommitté, som emellertid framhöll, att frågan om borttagandet av pensionsavgifterna icke borde lösas enbart för vissa verk utan avgöras i ett sammanhang för statsförvaltningen i dess helhet. För egen del yttrar departementschefen, att det syntes honom svårt att nu bryta med principen om pensionsavgifter beträffande vissa kategorier av statstjänare, helst det nu gällde provisoriska pensionsbestämmelser. Frågan om övergående till ett annat pensioneringssystem borde i varje fall upptagas till prövning rörande förvaltningen i dess helhet. Nuvarande pensioneringsgrunder borde alltså bibehållas, vilket dock icke borde hindra, att, om och när ett annat pensionssystem borde införas för statens tjänstemän, det även borde utsträckas att gälla befattningshavare, om vilka här närmast vore fråga.

Utskottet vill i detta sammanhang erinra, att en likartad motion *Motion 1920.* förelåg till behandling vid förlidet års riksdag. Denna motion avsåg skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i gällande bestämmelser för inbetalning och redovisning av statsanställdas pensionsavgifter. Motionen hänvisades till andra kammarens femte tillfälliga utskott, som över densamma infordrade yttranden från statskontoret med flera myndigheter.

Statskontoret erinrade därvid bland annat om de förenklingar i *Statskontoret.* redovisningen av pensionsavgifter, som genomförts beträffande statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. Enligt det för anstalten fastställda reglementets bestämmelser skola avgifter erläggas såväl av befattningshavaren själv som av dennes arbetsgivare (huvudman); och när statsbidrag utanordnas till huvudman skola, där så stadgas i författningen angående sådant statsbidrag, de pensionsavgifter avdragas, som för huvudmannen och befattningshavarna belöpa på den tid, som statsbidraget avser. Däremot skola icke de sålunda innehållna avgifterna redovisas till anstalten utan denna skall med ledning av uppgifter från vederbörande myndigheter rörande antalet avgiftspliktiga befattningar beräkna det belopp, vartill de avdragna pensionsavgifterna för sistförflutna året uppgått, samt äga att hos statskontoret utfå det så-

lunda beräknade beloppet. Här har man alltså icke sträckt förenklingen längre än till redovisningen av avgifterna; under det att förhållandena i detta fall nödgat att bibehålla avgifter av befattningshavarna och deras huvudmän.

*A.K:s 5:etillf.  
utskott.*

Efter en redogörelse för innehållet i omförmälda yttranden anförde utskottet bland annat, att motionen avsåge endast en underordnad detalj i en ganska omfattande och relativt svårlöst fråga om centralisering av hela det statsunderstödda pensionsväsendet, vilken fråga vore beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Utskottet hölle vidare före, att löreregleringskommittén vid sitt arbete med verkställande av utredning beträffande ny definitiv lönereglering för befattningshavare vid statsdepartementens centrala ämbetsverk m. m. komme att beakta tanken på upptagande i resp. lönestater av endast nettolön med pensionsavgifter frändragna. Utskottet ansåg sig icke kunna förorda det i motionen uttalade önskemålet och hemställde, att motionen icke måtte föranleda någon kammarens åtgärd. Detta blev ock kammarens beslut.

Utskottet anser sig vidare böra erinra, att vid innevarande års riksdag föreligger till behandling en inom andra kammaren väckt motion, däri förslag framställts om åtgärders vidtagande till ändring av gällande pensionsbestämmelser i ett annat avseende, nämligen i syfte att utbetalande av statspension måtte kunna ske månadsvis i stället för såsom nu kvartalsvis. På begäran av andra kammarens femte tillfälliga utskott, dit motionen hänvisats, har statskontoret avgivit yttrande i ärendet och därvid framhållit bland annat, hurusom den civila pensionslagen inom kort måste undergå en genomgripande revision, varvid spörsmålet om pensionernas utbetalning antagligen komme att avgöras efter förebild från kommunikationsverkens nya pensionslag och månadsutbetalning alltså bliva föreskriven. Någon ändring borde därför enligt statskontorets mening icke nu företagas.

Nyssnämnda utskott har i utlåtande (nr 8) tillstyrkt en skrivelse med anhållan om åtgärder för utbetalande, utöver vad redan vore fallet, månadsvis av pensioner från statens egna verk och myndigheter.

*Utskottets  
yttrande.*

Såsom av det anförda framgår, bygga nu gällande pensionsbestämmelser för olika grupper av befattningshavare på avgiftsplikt för tjänstemännen själva. Bestämmelsen härom, som beträffande civila tjänstinnhavare införts på uttrycklig anmodan från riksdagens sida, har uppen-

barligen sin grund i den riktiga satsen, att en var bör under sin krafts dagar göra avsättningar av sina inkomster för att trygga sitt uppehälle vid den tid, då arbetsförmågan sviker. Denna sats har man ansett böra äga tillämplighet för statens tjänstemän såväl som för andra.

Ett åläggande för tjänstemännen att till statsverket inbetala vissa pensionsavgifter måste givetvis för detsamma medföra ett synnerligen vidlyftigt redovisningsväsende och naturligtvis även vara förbundet med avsevärda kostnader, vilket allt torde kunna undvikas, om avlöningen bestämmes till det lägre belopp, vartill densamma kan begränsas, då hänsyn icke tages till den utgift, som erfordras för avsättning till framtida pension. Såsom vid föregående tillfällen framhållits, måste det för staten vara i och för sig likgiltigt, om det erforderliga avdraget sker en gång för alla — vid löneregleringen — eller om det uttages årligen i form av innehållningar vid lönernas utbetalningar. På alla håll synes man emellertid hava erkänt, att det nuvarande sättet för avgifternas debitering och redovisning är både besvärligt och kostsamt. För varje verk måste nu pensionsavgifterna beräknas och uppföras i vederbörande avlöningslistor 12 gånger om året för en var av tiotusentalsbefattningshavare. Härtill komma avgifternas redovisning till de centrala myndigheterna och kontrollen däröver att desamma med riktiga belopp influtit.

Allt detta är givetvis ett synnerligen tidsödande arbete, vars utförande medför betydande kostnader för statsverket. Av vad i ärendet blivit anført, torde framgå, att en tämligen onödigt omgång äger rum vid debitering och redovisning av statstjänares pensionsavgifter. Det vill under sådana förhållanden synas, som om åtgärder borde vidtagas i syfte att åstadkomma en förenkling härutinnan.

Frågan om pensionsavgifternas borttagande bör, såsom förut framhållits, avgöras i ett sammanhang för statsförvaltningen i dess helhet, och skulle en sådan förändring alltså lämpligast kunna genomföras i samband med en allmän lönereglering. Nu har emellertid innevarande års riksdag på Kungl. Maj:ts förslag fastställt ny definitiv lönereglering för befattningshavare vid de centrala ämbetsverken; och har riksdagen därvid godkänt förslag till avlöningsreglemente med däri intagen löneplan. Man har härigenom velat bringa i tillämpning ett avlöningssystem, som bättre än de nuvarande lönebestämmelserna tillgodose kraven på enhetlighet och överskådlighet i statstjänstemännens avlöningsförhållanden, på samma gång det medför vissa andra fördelar och genom förhöjning av den i stat fastställda avlöningen medgiver förbättrade pensionsförmåner. Men oaktat en löne-

reglering sålunda genomförts, torde med den uppställning omförmälda löneplan erhållit, det icke erbjuda någon svårighet att i samband med den revision av gällande pensionsföreskrifter, som måste bliva en följd av löne-regleringen och varom förslag ställts i utsikt redan till nästkommande års riksdag, i löneplanen införa nya avlöningsbelopp med iakttagande att pensionsavgifterna bortfalla. Enahanda förändringar lära ock kunna genomföras, vad angår kommunikationsverken, vilkas nyligen fastställda avlönings-system legat till grund för ovanberörda lönereglering.

I motionen beröres jämväl frågan om borttagandet av avgifterna för familjepensioneringen. Huruvida så lämpligen bör ske, torde först kunna avgöras efter en närmare undersökning av alla hithörande förhållanden, såsom de olika kassornas ställning m. m. Det har i avseende härå framhållits, hurusom en nödvändig förutsättning för förslaget genomförande i denna del vore, att staten övertog alla de olika änkekassorna för statstjänarna. Utskottet föreställer sig, att förslaget måhända skulle kunna genomföras även utan ett dylikt ingripande från statens sida. I varje fall synes jämväl detta spörsmål böra närmare utredas.

Utskottet anser sig under sådana förhållanden böra tillstyrka en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om en utredning i motionens syfte och hemställer alltså,

att riksdagen, i anledning av förevarande motion, må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville i samband med förestående revision av gällande pensionsbestämmelser låta verkställa utredning angående omläggning, i överensstämmelse med vad här ovan framhållits, av sättet för uppbörd och redovisning av statsanställdas pensionsavgifter, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen må föranleda.

Stockholm den 6 maj 1921.

På bankoutskottets vägnar:

EMIL KRISTENSSON.

---

Vid detta ärendes slutbehandling den <sup>25</sup>/<sub>2</sub> 1921 hava närvarit: av första kammaren: herrar Gustafsson, Wickman, Öhngren, Vindahl, Johansson, i Friggeråker, Wigforss Östberg och Söderbom samt

av andra kammaren: herrar Kristensson, Jansson i Kungsör, Borg, Sommelius, Borggren, Wikström, Johansson i Brånalt och Lindström i Mörby.

---

## Bilaga 1.

Angående statstjänares avgifter för egen samt efterlevandes pensionering ha de sakkunniga, som år 1913 tillsattes med anledning av 1912 års riksdags hemställan om utredning angående det statsunderstödda pensionsväsendets centralisering, yttrat sig i sitt betänkande (del II sid. 50) på följande sätt:

»För statstjänare skola enligt förslaget pensionsavgifterna bestämmas i lönestaten i stället för såsom nu i vederbörande pensionslag eller pensionsreglemente. Lönestaten skall för den skull angiva icke blott den för tjänsten bestämda bruttolönen utan även nettolönen (bruttolönen minskad med pensionsavgiften), vilken skall utbetalas till tjänstinnehavaren. För att förtydliga vår mening må följande exempel anföras.

För en underlöjtnant är nu den i avlöningsreglementet angivna bruttolönen 2,115 kronor. Enligt reglementena för arméns pensionskassa och arméns änke- och pupillkassa äro tjänstepensionsavgiften 29 kronor och den årliga familjepensionsavgiften 25 kronor. För familjepensionen erlägges härjämte en inträdesavgift av i medeltal 144 kronor, vilket motsvarar en årsavgift av 9 kronor. Om inträdesavgiften utbyttes mot denna årsavgift, skulle alltså avgiften för tjänste- och familjepensionsrätten bliva 63 kronor. Alltså kunde då underlöjtnants lönevillkor skrivas på följande sätt:

bruttolön .....	2,115 kronor
pensionsavgift .....	63 »
nettolön .....	2,052 »

På dylikt sätt erhålles nedanstående lönestat för arméns officerare. I den samma ha vi även anført den avgift, som enligt vår beräkning skulle motsvara pensionsförmånernas hela värde.

Befattning	Bruttoavlöning	Pensionsavgift	Nettoavlöning	Mot pensionsförmånernas hela värde svarande avgift
Underlöjtnant .....	2,115	63	2,052	130
Löjtnant 2 kl. ....	2,415	89	2,326	190
» 1 kl. ....	2,895	121	2,774	276
Kapten 2 kl. ....	4,260	199	4,061	631
» 1 kl. ....	5,260	289	4,971	1,152
Major .....	6,425	315	6,110	522
Överstelöjtnant .....	6,925	368	6,557	1,066
Överste .....	9,090	424	8,666	679
General .....	11,755	539	11,216	885

Dessa lönevillkor äro endast till formen andra än de nu gällande.

Fördelarna av den förändrade uppställningen av lönestaten äro stora.

Pensionsavgift, som införes i lönestaten, kan beräknas säkrare, än då den skall angivas i en pensionslag eller pensionsreglemente. I sistnämnda fall måste man vid härledandet av avgiftsregeln göra förenklande antaganden, varigenom förefintliga olikheter mellan olika tjänstegrupper utjämnas. Detta medför, att de beräknade avgifterna bliva för låga för somliga tjänster, för höga för andra. Härav följer osäkerhet i beräkningen, enär avgifterna bliva otillräckliga, om antalet tjänster med för låga avgifter ökas i förhållande till antalet tjänster med för höga avgifter.

Väsentligt annorlunda ställer det sig, när man inför pensionsavgifterna i lönestaten. Då kan man vid deras beräkning uppdelat tjänsterna i flera grupper och taga hänsyn till de olikheter, som betinga olika pensionsavgifter för olika tjänstegrupper: olikheter med avseende på tidigare innehavda tjänster, utnämningssålder, pensionsålder. Naturligtvis måste man även då räkna med vad som för tjänstegruppen är att anse som normalt ifråga om föregående tjänstgöring och utnämningssålder, i följd varav den beräknade avgiften blir för låg för en tjänstinnehavare och för hög för en annan. Men den osäkerhet, som därigenom uppstår, är långt mindre än den, som finns enligt förstnämnda beräkningsmetod.

Därigenom att lönestaten anger den nettolön, som skall utbetalas till tjänstinnehavaren, bortfaller allt det arbete, som nu vållas därav, att för var gång, som löne medel skola utanordnas, pensionsavgifterna skola uträknas och kontrolleras samt inlevereras till vederbörande pensionsfond eller pensionskassa. Denna arbetsbesparing har väsentlig betydelse för den minskning av förvaltningskostnaderna, som centraliseringen beräknas medföra (se sid. 62), men är i själva verket ännu större, därför att det mesta av detta arbete nu utföres av statstjänstemän, utan att kostnaden därför belastar pensionskassornas budget.

-----

Det framgår av vad som nu anförts, att den i lönestaten uppförda bruttolönen aldrig kommer till utbetalning. Det kan då synas onödigt att ange den i lönestaten. Men genom att låta den ingå i lönestaten betonar man, att hänsyn skall tagas vid lönereglering ej blott till nettolön utan även till pensionsförmåner. Om man därvid vill taga hänsyn till pensionsförmånernas hela värde eller till endast en del därav, är ur vår synpunkt likgiltigt. Då emellertid den tjänstepensionsavgift, som tjänstinnehavarna nu erlagga, i medeltal beräknas motsvara  $\frac{1}{3}$  av tjänstepensionen, ha vi utgått från, att så fortfarande skall bliva fallet. Däremot ha vi antagit, att familjepensionsavgiften skall motsvara hela familjepensionsrätten.»

Som synes överensstämmer de sakkunnigas förslag i princip med vad motionärerna föreslå. Påpekas må, att det anförda exemplet endast vill åskådliggöra hur man kan genomföra reformen *utan att ändra* den nettolön och de pensionsavgifter, som nu faktiskt äro bestämda. Om man gör reformen *i samband med en lönereglering*, är man tydligen icke bunden av sådana hänsyn. Och när löneregleringen gjorts under senare år, har det brukat stadgas, att vederbörande

äro skyldiga att underkasta sig de bestämmelser, som kunna komma att utfärdas angående pensioneringen. Man bör alltså även då kunna nöja sig med en mindre noggrann avvägning efter de av avgifterna för de olika befattningarna beräknade utnämningssåldrarna än den, som de sakkunniga i sitt betänkande uttalat sig för, så att nettolönerna avrundas. Det bör vara tillräckligt, att pensionsavgifterna i genomsnitt svara mot den del av tjänstepensionen, som anses böra täckas av befattningshavarnas avgifter (nu  $\frac{1}{3}$ ) och hela familjepensionen (jfr riksdagens uttalanden vid åtskilliga tillfällen).

Att en sådan reform skulle medföra stor arbetsbesparing, är otvivelaktigt. Särskilt vålla nu debitering och redovisning av familjepensionsavgifterna till de olika änkekassorna mycket arbete. Allt detta arbete är fullkomligt onyttigt, tjänar intet förnuftigt ändamål.

Men en nödvändig förutsättning för reformen är att, såsom de ovannämnda sakkunniga föreslagit och motionärerna antyda, *staten övertager alla de olika änkekassorna för statstjänarna*. Handhavandet av hela familjepensioneringen överlämnas därefter till *statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl.* Även tjänstepensioneringen kan, om man så vill, överlämnas dit, varvid dock, såsom ovannämnda sakkunniga föreslagit, beslutanderätten i fråga om vissa befattningshavares rätt att avgå med pension bör tillkomma icke anstaltens styrelse utan vederbörande centrala ämbetsverk (t. ex. järnvägsstyrelsen, telegrafstyrelsen o. s. v.) De i lönestaten beräknade pensionsavgifterna skola tillföras anstalten på följande sätt, som redan tillämpas i fråga om folkskollärare m. fl. På grund av det antal befattningar av olika slag, som finnas t. ex. vid årets början, och deras avlöningssummor skall anstalten eller vederbörande centrala ämbetsverk *summariskt* beräkna beloppen av de pensionsavgifter, som ingå i årets olika lönestater. Dessa belopp debiteras de olika verken och krediteras anstalten. Dessa enkla bokföringsåtgärder ersätta den nuvarande invecklade individuella debiteringen och uppbörden av varje befattningshavares avgifter samt deras redovisning. Anstalten behöver *icke* föra något register över befattningshavarna, utan endast över pensionstagarna. I den mån pensionsavgifternas summa överstiger den del av under året utgående pensioner, som anstalten svarar för ( $\frac{1}{3}$  av tjänstepensionen och hela familjepensionen), fonderas de. Fonden överlämnas till riksgäldskontoret som lån mot den räntefot, som riksgäldsfullmäktige bestämma med hänsyn tagen till räntefoten för de under t. ex. de sista fem åren upptagna statslånen (jfr nu gällande reglemente för anstalten). Anstalten får alltså icke någon medelsförvaltning.

Av det sagda framgår, att jag anser den av motionärerna föreslagna reformen synnerligen önskvärd på grund av den förenkling av förvaltningen, som därigenom vinnes. Det är också denna förenkling, som motionärerna anfört som motiv för reformen. Men jag tillåter mig framhålla, att det gives även andra tungt vägande skäl för denna centralisering särskilt av familjepensioneringen. Under hänvisning till ovannämnda sakkunnigas betänkande vill jag i det avseendet anföra följande.

Dessa änkekassors reglementen äro fastställda av Konungen. Avgifter och pensionsförmåner variera betydligt från den ena kassan till den andra. Till

somliga lämnar staten så gott som intet bidrag, till andra utgå betydliga bidrag antingen i form av direkta statsanslag eller därigenom att kassorna få åtnjuta vissa inkomster, som eljest skulle tillfalla staten. Borde ej, vare sig sådana indirekta statsbidrag beviljats med eller utan riksdagens hörande, riksdagens medgivande till fortsatt utgående av sådant statsbidrag inhämtas, när en kassa begär ändring av reglementet, som medför ökning av pensionsförmåner utöver de hittills åtnjutna? I vissa kassor fordras det mycket betungande engångsavgifter vid inträde och vid befordran, i andra fordras ej sådana avgifter. Det torde ligga i öppen dag, att det är i hög grad önskvärt, att dessa olikheter mellan eljest likställda statstjänares villkor upphävas.

Splittringen på en mängd av varandra oberoende kassor ökar osäkerheten i beräkningen av de erforderliga avgifterna och bedömandet av kassornas ställning. Detta *fördyrar* med nödvändighet pensioneringen. Särskilt är det ovissheten om vilka ändringar, som kunna inträda i fråga om den genomsnittliga åldern vid inträde eller befordran, som vållar sådan osäkerhet. Det är den, som tvingat de kassor att införa ovannämnda engångsavgifter, vilka icke hava något nämnvärt statsbidrag.

Mot statens övertagande av familjepensioneringen kan man enligt min mening icke anföra det skäl, att staten därigenom skulle åtaga sig ett ansvar, som den nu icke har. Visserligen svarar staten nu icke formellt för änkekassornas solvens. Men det lär icke kunna tänkas, att, om en kassa skulle råka på obestånd, staten skulle kunna undandraga sig att garantera delägarnas efterlevande de pensioner, som enligt reglementet tillförsäkrats dem. Reglementet har ju fastställts av Konungen och delägarskapet har varit obligatoriskt. Statens risk kan och bör begränsas därigenom, att staten förbehåller sig rätt att höja pensionsavgifterna. Och denna risk minskas även genom själva centraliseringen, i det denna sammanför alla statstjänare och sålunda låter framtida förlust inom en grupp jämnas genom vinsten på en annan. För att ytterligare minska statens risk, böra helst även de icke ordinarie statstjänarne inbegripas i försäkringen (liksom nu är fallet med de icke ordinarie folkskollärarna). Därigenom avlägsnas nämligen i väsentlig mån den osäkerhet i beräkningarna, som vållas därav att dessa grundas på antaganden om medelåldern vid inträdet i försäkringen. Om därjämte (såsom nu i fråga om folkskollärare m. fl.) stadgas, att pensionen skall beräknas försäkringstekniskt, när befattningshavaren inträtt efter viss ålder (och i vissa andra extraordinarie fall), så kan staten bjuda befattningshavarna förmånliga villkor utan att därigenom någon fara uppstår för staten, att försäkringen skall medföra förlust.

Till de skäl, som jag i anslutning till de ovannämnda sakkunnigas betänkande anfört för statens övertagande av änkekassorna, har under sista tiden kommit ännu ett synnerligen viktigt sådant. Jag avser det förhållandet, att staten funnit sig böra bevilja *dyrtidstillägg* till kassapensionerna. Detta innebär ju, att staten funnit sig böra tillse, att dessa kassapensioner bibehålla sitt realvärde trots penningvärdets fall. Det kan väl då ej tänkas, att staten skulle kunna undandraga sig att tillse, att de i reglementet utlovade pensionerna skulle utgå, även om en kassa komme på obestånd. Statens pensionstillägg bestämmas



nu efter kassapensionernas storlek, så att de bli va större, där kassapensionerna äro större. Därigenom accentueras än mera de förefintliga, ovan omnämnda olikheterna mellan olika tjänstemannagrupperns familjepensionsvillkor. I de kassor, som åtnjuta direkta eller indirekta statsbidrag till kassapensionerna, få delägarnas efterlämnade familjer icke blott större kassapensioner utan även större pensionstillägg, i det pensionstillägget bestämmes icke efter den del av kassapensionen, som beräknas svara mot delägarnas egna avgifter, utan även efter den del, som svarar mot statens bidrag.

Till sist vill jag något beröra de invändningar, som från tjänstemännens sida kunna väntas mot den föreslagna centraliseringen av änkekassorna. Sådana invändningar kunna väntas från de tjänstemannagrupper, vilkas änkekassor på grund av hittills åtnjutna statsbidrag eller av andra skäl hava den bästa ställningen och kunnat giva de största förmånerna. Jag anser, att det bör undersökas vilket överskott, som varje kassa har vid centraliseringen, och att detta överskott betraktas som en fond, ur vilken kassans nuvarande delägare och pensionärer må erhålla vissa tilläggsförmåner utöver dem, som efter centraliseringen bli va bestämda för nya delägare och deras familjer. Olikheten i familjepensionsförmåner mellan olika tjänstemannagrupper upphäves på detta sätt ej helt genom centraliseringen, men ställes på avskrivning, i mån som den nuvarande generationen går bort. Träffas dylika övergångsbestämmelser, böra, synes det mig, inga befogade invändningar mot reformen kunna göras från tjänstemannahåll.

## Bilaga 2.

## Redogörelse

för de pensionsavgifter, som enligt lagen angående civila tjänst-  
innehavares rätt till pension av nedan upptagna personer er-  
läggas för (första) kalenderkvartalet (N. N.) månad år 19.....

Tjänstetitel och namn	Pensionsunderlag		Avgifts- procent	Pensions- avgift för år räknat	Erlagd pensions- avgift <sup>1)</sup>	Anmärk- ningar <sup>2)</sup>
	för tjänsten högst	för nu- varande innehav- vare				
Generaldirektören N. N.	6.000	6.000	6	360: —	90: —	Tillträdde tjänsten d. 1 febr. d. å.
Statskommissarien N. N.	5.600	5.000	5,6	280: —	70: —	
Sekreteraren N. N. ....	4.600	4.100	4,6	188: 60	47: 15	
Kamreraren N. N. ....	4.600	3.600	4,6	165: 60	27: 60	
Revisorn N. N. ....	3.700	3.200	3,7	118: 40	29: 60	
Registratorn N. N. ....	3.700	2.200	3,7	81: 40	20: 35	
Förste vaktmästaren N. N.	900	900	3	27: —	6: 75	
Vaktmästaren N. N. ....	800	700	3	21: —	5: 25	

<sup>1)</sup> Här införes det belopp, som erlagts för månad, därest redogörelse sker månatligen, och det belopp, som erlagts för kvartal, därest redogörelse sker kvartalsvis.

<sup>2)</sup> I denna kolumn skall anmärkas, därest till betalning förfallen avgift icke influtit, även som de åtgärder, som vidtagits för avgiftens indrivande.